

WALKA O UNIWERSYTET UKRAIŃSKI WE LWOWIE – KONTEKST WŁOSKI I POŁUDNIOWOSŁOWIAŃSKI (1908-1914)

Na początku XX wieku wszystkie narody monarchii habsburskiej walczyły o posiadanie własnej uczelni, np Czesi w Brnie, Włosi w Trieście, Słowenci w Lublanie, Ukraińcy we Lwowie. Wśród najbardziej aktywnych polityków ukraińskich w tej walce byli Stanisław Dnistrianskyj, Oleksandr Kolessa i Kost Lewyckyj. Postulat ten, wielokrotnie zgłaszany był w sejmie galicyjskim i parlamencie wiedeńskim.

20 stycznia 1909, Rada Państwa uznała za główny cel rozwiązanie sporu czesko-niemieckiego. Następnie rząd złożył projekt ustawy o utworzenie wydziału prawniczego z włoskim językiem wykładowym w Wiedniu. Tymczasem posłowie Stanisław Dnistrianskyj i Oleksandr Kolessa zgłosili 21 stycznia 1909 wspólny wniosek o utworzenie odrębnego uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie.

Wiosną 1910 roku premier Richard Bienerth chciał utworzyć włoski wydział prawa w Trieście i potrzebował poparcia klubu ukraińskiego. Ukraińcy domagali się własnego uniwersytetu, na podstawie iunctum. Korzystanie z tej struktury oznaczało brak zgody na realizację ugody bez jednoczesnego uzgodnienia innej kwestii (lub kilku innych) i było używane w procesie legislacyjnym jako forma nacisku politycznego na rząd. Ukraińscy politycy ogłosili iunctum do projektów rządowych mających na celu stworzenie Uniwersytetu włoskiego w Trieście.

Chorwaci i Słowenci uznawali prawo Włochów do posiadania wydziału prawniczego, ale sprzeciwiali się lokalizacji w Trieście, uważając, że miasto nie było centralnym ośrodkiem osadnictwa włoskiego. Nie mieli nic przeciwko lokalizacji wydziału włoskiego w takich miastach jak Rovereto i Trient (południowa część Tyrolu), gdzie dominowali Włosi.

Na posiedzeniu Komisji Budżetowej 7 lutego 1913 r. Stanisław Dnistrianskyj stwierdził, że Triest był właściwym miejscem dla włoskiego wydziału prawa. Poparł lokalizację uczelni włoskiej w mieście z silnymi tradycjami włoskimi, co było naturalną konsekwencją żądania ukraińskiego uniwersytetu we Lwowie.

БОРОТЬБА ЗА УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЬВОВІ – КОНТЕКСТ ІТАЛІЙСЬКИЙ І ПІВДЕННОСЛОВ'ЯНСЬКИЙ (1908-1914)

Na początku XX stulecia всі народи Габсбурзької монархії боролися за відкриття власного університету: чехи в Брно, Італійці в Триєсті, Словенці в Люблянці, українці у Львові. Серед найбільш активних українських політиків у тій боротьбі були Станіслав Дністрянський, Олександр Колеса і Кость Левицький. Той постулат, не однократно був виголошений у Галицькому сеймі і Віденському парламенті.

20 січня 1909 року Рада держави визнала за головну мету вирішення чесько-німецьких суперечностей. Наступний уряд розробив проект закону про створення правничого відділення з італійською мовою викладання у Відні. Тим часом парламентарі Станіслав Дністрянський і Олександр Колеса подали 21 січня 1909 року спільний проект про створення спеціального українського університету у Львові.

Ключові слова: Галичина, університет, Львів

THE STRUGGLE FOR THE UKRAINIAN UNIVERSITY IN LVIV – THE ITALIAN AND SOUTH SLAVIC CONTEXT (1908–1914)

At the beginning of the twentieth century all the nations of the Habsburg monarchy fought for the possession of their own university, e.g. Czechs in Brno, Italians in Trieste, Slovenes in Ljubljana, Ukrainians in Lviv. Among the most active Ukrainian politicians in this struggle were Stanisław Dnistrianskyj, Oleksandr Kolessa and Kost Levytsky. This postulate, they many times reported in the Galician Diet and in the parliament of Vienna.

Vienna government recognized the demands of all nations, but not all nations treated equally. Riots university in Vienna in the harsh light revealed the need to resolve disputes nationality. January 20, 1909, the State Council met, putting the main objective to solve the most ethnic dispute — Czech-German. The government then filed a draft law on the creation of a legal department with the Italian language of

instruction in Vienna. Meanwhile, deputies Stanislav Dnistriansky and Oleksandr Kolessa reported January 21, 1909 a joint proposal for the establishment of a separate Ukrainian university in Lviv.

In the spring of 1910, Prime Minister Richard Bienerth wanted to create an Italian law department in Trieste and he needed to support the Ukrainian Club in parliament. Ukrainians demanded own university, based on *iunctum*. Using this structure meant no consent to implement a settlement agreement without simultaneous another one (or several others) and it was used in the legislative process as a form of political pressure on the government. Ukrainian politicians announced *iunctum* to government projects aimed at creating an Italian University of Trieste.

Croats and Slovenes recognize the right of Italians to have a law department, but objected to the location in Trieste, considering that the city was not the central hub for the settlement of the Italian. They would not mind the location of the Italian department in such cities as Rovereto and Trient (southern part of Tyrol), where he dominated the Italian colonization, or in the capital of the monarchy. On the other hand feared the growth of the significant impact of the Italian language on the Slavic population in Slovenia and Dalmatia.

This case was heard again at the meeting of the Budget Committee February 7, 1913. On behalf of the Ukrainian Club, Stanislav Dnistriansky stated that Trieste was the right place for the Italian law department. Member of Parliament in Vienna, supported the location in the city with strong traditions of Italian, which was a natural consequence of the demand Ukrainian university in Lviv.

Talks on the Ukrainian university continued to the end of the period of autonomy. June 15, 1914, was one of the last conference at which Prime Minister Count Karl von Stürgkh promised that the issue of Ukrainian university will "definitely" settled. However, after the outbreak of war, the implementation of these plans has been discontinued. Only after the expulsion of Russian troops from Galicia, in 1916., authorities of Vienna returned to talks with Ukrainian leaders. The compromise proposed by the government had to rely on the resignation of Ukrainians from the location of the university in Lviv, in exchange for the expansion of the University of Chernivtsi.

Key words: Ukrainian University, Lviv, Austrian Parliament

Starania o posiadanie odrębnego uniwersytetu we Lwowie, jakie Ukraińcy podjęli na początku XX w. nie były w monarchii Habsburgów zjawiskiem odosobnionym, lecz zbiegły się w czasie z podobnymi inicjatywami podejmowanymi przez Czechów, Słoweńców i Włochów. Posiadanie uniwersytetu w własnym językiem wykładowym z jednej strony było ukoronowaniem procesu tworzenia narodowego systemu oświatowego, a z drugiej – oznaczało dysponowanie instytucją formującą elitę narodową na najwyższym poziomie intelektualnym. W tym drugim przypadku cele edukacyjne pokrywały się z politycznymi, a nawet je warunkowały. Pierwszy wniosek ukraiński w sprawie uniwersyteckiej wpłynął do parlamentu wiedeńskiego w formie rozbudowanej interpelacji posła ks. Danyły Taniaczekwycza z 20 grudnia 1898 r., w której przedstawiono ukraińskie tradycje uczelniane od schyłku XVIII w. i żądano utworzenia paralelnych katedr na wszystkich wydziałach uniwersytetu im. Franciszka I we Lwowie jako załączka przyszłego uniwersytetu ukraińskiego [1, k. 2; 10, s. 2132-2142]. Do akcji włączyła się młodzież akademicka, która 13 lipca 1899 r. zorganizowała we Lwowie wiec studentów ukraińskich z uniwersytetów austriackich [2, s. 3-52]. Następnie, 21 czerwca

1901 r., wniosek w sprawie utworzenia uniwersytetu ukraińskiego złożył w sejmie Jewhen Olesnyckij, a w parlamencie – 19 listopada tego roku – Julian Romanczuk [11, s. 6933-6934]. Ponieważ sejmowa komisja szkolna nie przedłożyła wówczas sprawozdania, 30 grudnia 1901 r. posłowie ukraińscy ponowili wniosek [5, s. 227; 6, s. 267-269; 7, s. 165-166]. W argumentacji odwołali się do rosnącej liczby studentów ukraińskich oraz do zapisów grudniowej konstytucji austriackiej [8, s. 1-2; 4, s. 40-41].

Włoski wydział prawniczy

Rząd wiedeński liczył się z postulatami wszystkich narodów, ale nie wszystkie traktował jednakowo, np. większe zainteresowanie wzbudzały dążenia Włochów zamieszkujących Tyrol i Pobrzeże, niż sąsiednich Słoweńców czy Ukraińców. Wiosną 1910 r. premier Richard Bienerth zamierzał ostatecznie doprowadzić do założenia włoskiego wydziału prawniczego w Trieście i potrzebował poparcia w parlamencie dla zgłoszonego w tej sprawie projektu rządowego. Posłowie zrzeszeni w Klubie Ukraińskim zażądali wówczas równoczesnego rozpatrzenia sprawy uniwersytetu ukraińskiego, wykorzystując do tego celu konstrukcję *iunctim*. W sensie prawnym zastosowanie tej konstrukcji oznaczało brak zgody

na realizację jednej umowy bez równoczesnego załatwienia drugiej (lub kilku innych) i było wykorzystywane w procesie legislacyjnym jako forma nacisku politycznego na rząd, obliczonego na przeprowadzenie własnych projektów ustawodawczych. Żądając uniwersytetu dla siebie, politycy ukraińscy ogłosili *iunctim* wobec projektów rządowych zmierzających do powołania uniwersytetu włoskiego w Trieście [3, s. 541].

Prezentacja gabinetu Richarda Bienenrtha w parlamencie (26 listopada 1908) zbiegła się z krwawymi zajściami na uniwersytecie wiedeńskim, do których doszło 23 listopada 1908 r. [20, s. 1]. Studenci włoscy uzyskali zgodę na zorganizowanie w auli uniwersyteckiej zgromadzenia w celu przypomnienia o powtarzanym już od szeregu lat dążeniu do założenia w Trieście uczelni włoskiej. Według doniesień prasowych jeden ze studentów wykrzyknął: «Evviva la Università italiana» (niech żyje uniwersytet włoski), co wywołało głośne protesty studentów niemieckich, których było około 200, jednak liczba ta szybko wzrosła do 800. Doszło do bójki przy użyciu pałek i kastetów, byli ranni. Jeden ze studentów włoskich sięgnął po rewolwer. Pierwszy strzał wywołał ciszę, ale potem padły następne, po czym Włosi zaczęli się wycofywać. Policja wtargnęła do auli z szablami w rękę i przywróciła porządek, a pogotowie ratunkowe naprędce zorganizowało ambulatorium medyczne na dziedzińcu uniwersyteckim [22, s. 8; 23, s. 5; 24, s. 2]. Sprawa uniwersytetu włoskiego w Austrii odżyła z pełną mocą i była silną pożywką dla uniwersyteckich dążeń Ukraińców.

Nowy premier odbył rozmowy z politykami włoskimi i obiecał im, że wkrótce wpłynie do parlamentu propozycja rządu zgodna z ich oczekiwaniami, ale pod warunkiem, że demonstracje ustaną. Rozmowa miała charakter kurtuazyjny, chociaż doprowadziła do spotkania posłów włoskich ze studentami, którzy zgodzili się odstąpić od demonstracji. Było jednak oczywiste, że emocje wśród studentów nie zostaną wyciszone, a żądania Włochów będą się nasilać. Rozmowa premiera Bienenrtha z politykami włoskimi odbyła się w sobotę 28 listopada. Premier zapewnił, że rząd zamierza wnieść do Izby Posłów projekt ustawy w sprawie utworzenia uniwersytetu włoskiego – wkrótce jednak, w poniedziałek 30 listopada,

doszło do głośnej demonstracji w Trieście [21, s. 3]. Zwolennicy utworzenia uniwersytetu włoskiego uformowali pochód i ruszyli przez miasto. Przed gmachami instytucji niemieckich urządzano hałaśliwe demonstracje, tłum gwizdał i wznosił okrzyki antyniemieckie. Pod względem emocji i determinacji w dążeniu do wytyczonego celu reakcje Włochów były podobne do reakcji studentów ukraińskich we Lwowie z ubiegłego roku [25, s. 2].

Rozruchy uniwersyteckie w Wiedniu w ostrym świetle ujawniły potrzebę rozwiązywania sporów narodowościowych w skali całej monarchii. 20 stycznia 1909 r. zebrała się Rada Państwa, stawiając za główny cel rozwiązanie najbardziej nabrzmiałego sporu narodowościowego – czesko-niemieckiego, co jednak nie mogło odsunąć w cień innych kwestii narodowych. Gabinet Bienenrtha wniósł wówczas projekt rządowy w sprawie utworzenia wydziału prawniczego z włoskim językiem wykładowym w Wiedniu. Natomiast posłowie Stanisław Dnistriański i Ołeksandr Kolessa zgłosili 21 stycznia 1909 wspólny wniosek dotyczący powołania odrębnego uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie, ponowiony w listopadzie tego roku [12, s. 488; 4, s. 52].

Politycy włoscy z Półwyspu Apenińskiego wspierali Włochów austriackich w ich dążeniach do posiadania uniwersytetu w Trieście. Pozostawanie Włoch w Trójprzymierzu, o czym nieraz mówił włoski minister spraw zagranicznych Tommaso Tittoni, np. w senacie odpowiadając na interpelację w sprawie zajść na uniwersytecie wiedeńskim, pozwoliło uzasadniać słuszność kierunku włoskiej polityki zagranicznej, ale z drugiej strony uczestnictwo Włoch w polityczno-wojskowym sojuszu z Austro-Węgrami wywierało wpływ na stosunek władz wiedeńskich do żądań włoskich [26, s. 2]. Sprawa uniwersytetu włoskiego w Austrii pośrednio mobilizowała polityków ukraińskich, chociaż żądania Włochów miały niewątpliwie większy wpływ na politykę prowadzoną przez Słowian południowych, Chorwatów i Słoweńców, sprzeciwiających się narzuceniu im języka włoskiego jako urzędowego. Poseł chorwacki ks. Frano Ivanišević podczas debaty budżetowej 14 grudnia 1908 r. oświadczył w Izbie Posłów, że Chorwaci nie zgłoszą za uchwaleniem budżetu, jeśli rząd nie będzie uwzględniał ich postulatów narodowych. Domagano się

wprowadzenia języka chorwackiego jako urzędowego w Dalmacji, a w kwestii założenia uniwersytetu włoskiego w Trieście bezwarunkowo żądano uwzględnienia interesów narodowych Chorwatów i Słoweńców. Ivanišević uznał, że uniwersytet włoski w Trieście wywierałby negatywny wpływ na rozwój Dalmacji, na ludność słoweńską i chorwacką [13, s. 7963-7967]. W tym samym duchu przemawiał poseł słoweński Josef Fon na innym posiedzeniu Izby Posłów [14, s. 7680-7687; 28, s. 1].

Pierwsze czytanie projektu ustawy rządowej w sprawie utworzenia wydziału prawniczego z językiem włoskim jako wykładowym w Wiedniu odbyło się w Izbie Posłów 11 marca 1910 r. Głos zabrał poseł Dnistriański, oświadczając w imieniu klubu ukraińskiego, że uznaje prawo narodu włoskiego do posiadania wydziału prawniczego i może on być założony w Trieście, gdyż o kwestii wyboru miejsca na uniwersytet narodowy w państwie wielojęzycznym takim, jak Austria, naród sam musi rozstrzygać, a inne narody, choćby najbliższej spokrewnione, nie mają prawa weta [15, s. 1874-1875]. Taka postawa uzasadniała żądanie powołania ukraińskiego uniwersytetu we Lwowie i chęć odsunięcia Polaków od wpływu na jego lokalizację. Ponieważ jednak trwale sympatie polityków ukraińskich utrzymywały się po stronie Słowian, Dnistriański uznał, że narody, które nie posiadały swojego uniwersytetu, powinny go otrzymać, wymieniając Ukraińców we Lwowie i Słoweńców w Lublanie. Przy tej okazji stwierdził, że «Rusinom należy się nawet pierwszeństwo», dlatego posłowie ukraińscy stoją na stanowisku *iunctim* między sprawą wydziału włoskiego a założeniem uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie, a *iunctim* między włoskim wydziałem a uniwersytetami, ukraińskim i słoweńskim, było już *implicite* zawarte w artykule XIX konstytucji austriackiej. Dnistriański wyraził przypuszczenie, że rząd wkrótce wnieśli stosowne przedłożenie w tej sprawie, od czego uzależnił głosowanie reprezentacji ukraińskiej za utworzeniem włoskiego wydziału prawniczego [15, s. 1875, 1877].

Podczas omawiania kwestii włoskiego wydziału prawniczego w komisji budżetowej wypowiadali się Teofil Okunewskyj i Kost' Lewyckyj. Dłuższa była wypowiedź Lewyckiego,

który zażądał wyjaśnień w sprawie zalegania w komisji szkolnej wniosku dotyczącego założenia uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie i niejasnego w tej kwestii stanowiska rządu. Wreszcie, w imieniu Klubu Ukraińskiego oświadczył, że jest zmuszony żądać *iunctim* między sprawą włoskiego wydziału prawniczego w Trieście a powołaniem uniwersytetu ukraińskiego [3, s. 544].

Perspektywa chorwacka i słoweńska

Przedstawiciele narodów południowo-słowiańskich inaczej niż Ukraińcy oceniali wybór lokalizacji dla włoskiej szkoły wyższej. Chorwacki poseł Vjekoslav Spinčić zaznaczył, że Chorwaci i Słoweńcy uznawali prawo Włochów do posiadania wydziału prawniczego, ale sprzeciwiali się lokalizacji w Trieście, uważając, że miasto to nie było centralnym ośrodkiem dla osadnictwa włoskiego [15, s. 1880]. Spinčić podkreślił, że Triest był ośrodkiem regionu z przewagą ludności słoweńskiej i chorwackiej, co uzasadnił danymi statystycznymi. Wynikało z nich, że do Triestu ciążyło 1 397 000 Słoweńców i Chorwatów oraz tylko 348 000 Włochów; wykazał też liczbę ludności włoskiej i słowiańskiej w samym mieście, nie kwestionując znaczącej tam przewagi liczebnej Włochów [15, s. 1880, 1881; 19]. Następnie stwierdził, że Chorwaci i Słoweńcy nie mieliby nic przeciwko lokalizacji wydziału włoskiego w takich miastach, jak Rovereto czy Trient (południowa część Tyrolu, region trydencki), gdzie dominowało osadnictwo włoskie, lub w stolicy monarchii. Natomiast obawiali się wzrostu i tak już znaczącego wpływu języka włoskiego na ludność słowiańską w Słowenii i Dalmacji, zdecydowanie domagając się powiązania sprawy włoskiego wydziału prawniczego z utworzeniem słoweńskiego wydziału w Lublanie [27, s. 2].

Spinčić polemizował z twierdzeniem, jakoby języki chorwacki i słoweński nie były odpowiednio ukształtowane i przygotowane do obsługi szkolnictwa wyższego, co jak w zwierciadle przypominało argumentację galicyjskich polityków polskich utrzymujących, że język ukraiński nie był do tych samych celów odpowiednio przygotowany. Taki pogląd wyraził w Izbie Posłów 21 listopada 1902 r. profesor wszechnicy lwowskiej Stanisław Starzyński. Poparł go wtedy minister oświaty

Wilhelm Hartel sprzeciwiający się tworzeniu uniwersytetów, których domagały się także inne narody [4, s. 45]. Analogia do stosunków galicyjskich była także widoczna w argumentacji uzasadniającej rozbudowę całego systemu kształcenia dla narodów południowosłowiańskich. Zarówno Ukraińcy, jak i Chorwaci czy Słoweńcy uzasadniali potrzebę tworzenia placówek oświatowych ogólną liczbą ludności w regionie. Polacy i Włosi znaczenie tego czynnika minimalizowali, eksponując kryterium liczby uczniów danej narodowości. Tymczasem mniejsza ilość szkół musiała przekładać się na mniejszą liczbę uczniów danej narodowości, co w przypadku Galicji miało uzasadniać przewagę liczebną szkół polskich.

W czerwcu 1910 r. klub południowosłowiański przygotował pismo do rządu w sprawie przygotowywanej ustawy o włoskim wydziale prawniczym, w której oczekiwano wpisu zapewniającego utworzenie uniwersytetu w Lublanie w ciągu 5, najdalej 10 lat i gwarancji, że wydział włoski nie zostanie w przyszłości przeniesiony na wybrzeże adriatyckie. 28 czerwca odbyły się rozmowy w tej sprawie z udziałem premiera i ministra oświaty oraz posłów południowosłowiańskich – Friedriecha Ploja i Ivana Šusteršicia, których poinformowano, że rząd bierze pod uwagę inne żądania uniwersyteckie, ale obecnie przywraca stan utracony przez Włochów i nie zgadza się na łączenie kwestii włoskiego wydziału prawniczego z innymi uniwersytetami narodowymi. Niemniej jednak zapewniono posłów południowosłowiańskich, że rząd powróci do spraw innych uniwersytetów po rozpatrzeniu kwestii włoskiej [29, s. 3]. Był to wyraźny sygnał, że rząd nie będzie akceptował wysuwanego także przez Ukraińców warunku *iunctim*.

Triest i Lwów – argumentacja ukraińska

W lutym 1911 r. w parlamencie ponownie omawiano sprawę włoskiego wydziału prawniczego. 7 lutego 1911 r. zebrała się parlamentarna komisja budżetowa. Rząd forsował swój projekt, a Ukraińcy i Słoweńcy przy tej okazji powtórzyli żądania dotyczące zakładania własnych uniwersytetów. Rozpoczęły się kularowe rozmowy w sprawie poparcia dla postulatów słowiańskich, chociaż szanse były niewielkie ze względu na to, że perspektywa utworzenia uniwersytetów ukraińskiego i

słoweńskiego drażniła Niemców i Polaków. Tymczasem K. Łewyćkyj najpierw zapewnił sobie poparcie posłów słoweńskich, Czechów i Niemców, a następnie postawił wniosek wzywający rząd do jak najszybszego założenia uniwersytetu «ukraińsko-ruskiego» we Lwowie. Krok ten był ryzykowny, ponieważ należało się liczyć z konsekwencjami po odrzuceniu wniosku przez izbę parlamentarną. Rząd centralny i polskie koła polityczne w Galicji mogłyby powoływać się na negatywne w tej sprawie stanowisko parlamentu. Obawy okazały się nieuzasadnione, ponieważ w głosowaniu w sprawie uniwersytetu słoweńskiego, które jako pierwsze przeprowadzono w komisji budżetowej 9 lutego, Polacy głosowali «za». Wniosek został przyjęty, a to rozdrażniło posłów niemieckich. Gdy na posiedzeniu tej samej komisji przysła kolej na głosowanie w sprawie uniwersytetu ukraińskiego, wszyscy Niemcy, niejako na przekór Polakom, poparli wniosek Łewyćkiego, który przyjęto niemal jednogłośnie [3, s. 567].

Kolejny raz sprawę uniwersytetu ukraińskiego omawiano w Izbie Posłów 25 października 1911 r. podczas ponownej debaty poświęconej fakultetowi włoskiemu. Przemawiał wówczas poseł Kolessa, który zaznaczył, że dążenie do utrakwizacji uniwersytetu lwowskiego będzie aktualne w polityce ukraińskiej aż do czasu utworzenia odrębnego uniwersytetu we Lwowie [9, s. 1167-1171; 16, s. 3; 3, s. 588]. W prasie ukraińskiej, komentującej decyzje niemieckich kół politycznych (z Tyrolu i Czech) stojących na stanowisku, że włoska szkoła wyższa nie mogła być założona na terenie stanowiącym niemiecki stan posiadania, pojawiły się artykuły popierające lokalizację włoskiego fakultetu w mieście otoczonym przez ludność włoską. Przy tej okazji nie zabrakło odniesienia do spraw galicyjskich: «(...) niemieccy posłowie z krajów alpejskich, podobnie jak Polacy we wschodniej Hałycynie, zawzięcie strzegą swego ‘stanu posiadania’ w południowym Tyrolu, gdzie przeważa ludność włoska, i popierają ich w tym posłowie niemieccy z innych krajów. A przecież w południowym Tyrolu ‘niemiecki stan posiadania’ opiera się tylko na wyższej niemieckiej biurokracji» [17, s. 2]. Na posiedzeniu komisji budżetowej Izby Posłów 6 lutego 1913 r. minister Max Hussarek oświadczył, że lokalizacja wydziału włoskiego powinna być dobrze przemyślana. Dał on

jednocześnie do zrozumienia, że podjęta w podkomitecie uchwała proponująca lokalizację w Trieście nie odpowiadała ministerstwu, ponieważ brak tam było odpowiednich warunków do założenia uniwersytetu włoskiego i wobec tego ministerstwo uważałoby sprawę za nierozstrzygniętą [30, s. 1].

Sprawa była rozpatrywana ponownie na posiedzeniu komisji budżetowej 7 lutego 1913 r. Posłowie z klubu dalmatyńskiego oświadczyli, że nie chcieli jej łączyć z żądaniem utworzenia własnego uniwersytetu narodowego, aby nie posądzono ich o próbę wszczęcia obstrukcji. W imieniu klubu ukraińskiego Dnistriański oświadczył, że Triest był właściwym miejscem dla włoskiego wydziału prawniczego. Poseł poparł tym samym lokalizację w mieście o silnych tradycjach włoskich, co było naturalną konsekwencją domagania się uniwersytetu ukraińskiego we Lwowie. Przechodząc w ten sposób do postulatu ukraińskiego, stwierdził, że rząd powinien wnieść w krótkim czasie projekt ustawy rządowej w sprawie uniwersytetu ukraińskiego, a zanim ta uczelnia powstanie, należałoby utworzyć instytucję o charakterze przejściowym [31, s. 1]. Komisja budżetowa ukończyła prace 14 lutego 1913 r., pozytywnie opiniując projekt założenia włoskiego wydziału prawniczego w Trieście, natomiast większością głosów odrzuciła wniosek posła słoweńskiego Karla Verstovška domagającego się usunięcia projektu rządowego z porządku obrad. Kolejno przyjmowano § 1 tego projektu, stanowiący o założeniu samodzielnego wydziału prawniczego w Trieście z językiem włoskim wykładowym, najpóźniej w zimowym półroczu 1915/1916. Projekt uzyskał poparcie 35 posłów, 4 było

przeciw. Następnie posłowie słoweńscy zgłosili szereg wniosków, za pomocą których usiłowali doprowadzić do powstania instytucji będącej namiastką uniwersytetu słoweńskiego, np. wystąpili z wnioskiem o powołanie wydziału włosko-słoweńskiego, dążąc w ten sposób do uznania prawa Słoweńców do posiadania szkolnictwa wyższego. Wniosek ten został odrzucony stosunkiem głosów 25 do 23, co świadczyło o znacznym, choć niewystarczającym poparciu dla takiego rozwiązania. Odrzucenie przez komisję koncepcji włosko-słoweńskiej odwróciło kierunek mobilizacji posłów południowosłowiańskich. Poseł K. Verstovšek zgłosił wniosek w sprawie powołania słoweńsko-chorwackiego wydziału w Lublanie w roku 1915/1916 oraz zażądał możliwości składania egzaminów w języku słoweńskim i chorwackim, jednak oba te wnioski także nie uzyskały wymaganej liczby głosów [32, s. 1].

Rozmowy w sprawie uniwersytetu ukraińskiego kontynuowano do końca ery autonomicznej. 15 czerwca 1914 r. przed wybuchem pierwszej wojny światowej odbyła się jedna z ostatnich konferencji, na której premier Karl Stürgkh obiecał, że sprawa uniwersytetu ukraińskiego zostanie «definitywnie» rozstrzygnięta [18, s. 1]. Jednak wybuch wojny przekreślił działania w tym kierunku. Dopiero po wyparciu wojsk rosyjskich z Galicji, w 1916 r., władze wiedeńskie powróciły do rozmów z przywódcami ukraińskimi. Zaproponowany przez rząd kompromis miał polegać na rezygnacji Ukraińców z lokalizacji we Lwowie, a ponadto rozważano wówczas połączenie uniwersytetu wschodniogalicyskiego z czerniowieckim [33, s. 13].

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. CDIAL, f. 310, op. 1 (inwentarz), Український університет у Львові, 1921–1925, к. 2;
2. М. Крушельницький, Українсько-руський університет. Памяткова книжка першого віча студентів українців-русинів всіх вищих шкіл Австрії в справі основаня українсько-руського університету, Львів 1899, s. 3–52.
3. К. Левицький, Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914, т. 1–2, Львів 1926–1927, s. 541, 544, 567, 588.
4. К. Michalewska, Sprawa uniwersytetu ukraińskiego w latach 1848–1914, [w:] «Studia Historyczne» 1984, nr 1, s. 40–41, 45, 52.
5. Stenograficzne sprawozdania z posiedzeń Sejmu Krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim, Lwów, (dalej – Stenogr. Spraw.), 5 posiedzenie 6 sesji 7 kadencji z 21 VI 1901, s. 227
6. Stenogr. Spraw., 6 posiedzenie 6 sesji 7 kadencji z 24 VI 1901, s. 267–269
7. Stenogr. Spraw., 2 posiedzenie 1 sesji 8 kadencji z 30 XII 1901, s. 165–166.
8. Alegata do sprawozdań stenograficznych Sejmu Krajowego Królestwa Galicji i Lodomeryi, 86, Wniosek posła Dra Oleśnickiego i towarzyszy w sprawie kreowania katedr z językiem wykładowym ruskim na uniwersytecie we Lwowie, 1901, s. 1–2.;
9. «Stenographische Protokolle – Herrenhaus», 20. Sitzung der XXI. Session am 25. Oktober 1911, s. 1167–1171;

10. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 31 Sitzung der XV Session am 20 December 1898, s. 2132–2142;
11. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 72. Sitzung der XVII. Session am 19. November 1901, s. 6933–6934.
12. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 6. Sitzung der XX. Session am 24. November 1909, s. 488;
13. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 119. Sitzung der XVIII. Session am 14. December 1908, s. 7963–7967.
14. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 113. Sitzung der XVIII. Session am 3. December 1908, s. 7680–7687;
15. «Stenographische Protokolle – Abgeordnetenhaus», 31. Sitzung der XX. Session am 11. März 1910, s. 1874, 1875, 1877, 1880, 1881.
16. Державна рада, «Діло» 1911, nr 238 z 26 X, s. 3;
17. Німецький національний союз і справа італійського факультету, «Діло» 1911, nr 237 z 25 X, s. 2.
18. Українська конференція з гр. Штірком, «Діло» 1914, nr 132 z 17 VI, s. 1.
19. Spezialortsrepertorium für das österreichisch-illyrische Küstenland, t. 7, Spezialortsrepertorium der österreichischen Länder : bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 / hrsg. von der K. K. Statistischen Zentralkommission, Wien 1918.
20. Walki na uniwersytecie, «Czas» 1908, nr 271 z 24 XI, s. 1.
21. O uniwersytet włoski, «Czas» 1908, nr 276 z 29 XI, s. 3 (wydanie wieczorne).
22. Kämpfe zwischen italienischen und deutschen Studenten, «Neue Freie Presse» 1908, nr 15898 z 23 XI, s. 8;
23. Niepokoje na Uniwersytecie wiedeńskim, «Gazeta Narodowa» 1908, nr 270 z 24 XI, s. 5
24. Zajścia w Uniwersytecie wiedeńskim, «Gazeta Narodowa» 1908, nr 271 z 25 XI, s. 2
25. Położenie, «Gazeta Narodowa» 1908, nr 276 z 1 XII, s. 2.
26. Z parlamentów, «Gazeta Lwowska» 1908, nr 294 z 23 XII, s. 2.
27. Z Izby posłów, «Gazeta Lwowska» 1908, nr 58 z 13 III, s. 2.
28. Rada państwa, «Gazeta Lwowska» 1908, nr 288 z 16 XII, s. 1.
29. Sprawa włoskiego wydziału prawniczego, «Gazeta Lwowska» 1908, nr 146 z 1 VII, s. 3.
30. Rada Państwa. Z komisij Izby posłów, «Gazeta Lwowska» 1913, nr 31 z 8 II, s. 1.
31. Rada Państwa. Z komisij Izby posłów, «Gazeta Lwowska» 1913, nr 32 z 9 II, s. 1.
32. Rada Państwa. Z komisij Izby posłów, «Gazeta Lwowska» 1913, nr 38 z 16 II, s. 1.
33. Kompromis w sprawie uniwersytetu ukraińskiego?, «Muzeum» 1916, z. 1, s.13

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Боряк Г.В.*, д.і.н., проф.; *Сінкевич Є.Г.*, д.і.н., проф.

© Moklak J., 2014

Дата надходження статті до редколегії 11.11.2014